

**Т.Қ.Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы
«Бейнелеу өнерінің тарихы мен теориясы» кафедрасының докторанты
Кенджакулова Айнур Бериковнаның «Қазақ графика өнеріндегі
фольклорлық мотивтерді интерпретациялаудың өзектілігі: Тәуелсіздік
кезеңі» тақырыбындағы 6D041600 – Өнертану мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) академиялық дәрежесін алу үшін ұсынылған
докторлық диссертациясына ғылыми жетекші**

ПІКІРІ

А.Б. Кенджакулованың «Қазақ графика өнеріндегі фольклорлық мотивтерді интерпретациялаудың өзектілігі: Тәуелсіздік кезеңі» диссертациялық жұмысы кітап өнеріндегі фольклорды түсіндіру және станокты графика мәселелерін жан-жақты зерттеуге арналған, жалпы көркемдік, стильдік, идеялық, дүниетанымдық ізденістерді жүзеге асыруға мүмкіндік беруімен қатар бейнелеу өнерінде өз шешімін тапқан жұмыс ретінде танылып отыр.

Бүгінгі күнде қазақ графикасындағы фольклорды түсіндіруге арналған өнертану еңбектері мүлде жоқ, отандық графиканың даму жолдарын ашып көрсетер қазіргі теориялық ой деңгейіндегі кешенді зерттеулер де қарастырылмаған, сонымен бірге қазақ шеберлерінің халықаралық деңгейге көтерілу мүмкіндігін қамтамасыз етер фольклорлық мотивтерді иллюстрациялаудың инновациялық нысандарының перспективалары ашылмаған. Қазақ графикасын зерттеу тарихындағы осындай олқылықтардың орнын толтыруға бұл диссертацияның маңызы зор.

Диссертациялық жұмыстың негізі ХХ және ХХІ ғасырлардағы Қазақстан графикасы туындыларының маңызды бөліктерін зерделеу, іріктелген туындыларды мұқият талдау, фольклористика бойынша іргелі еңбектерді негізге ала отырып, өнер тарихы, философия, элеуметтану және т.б. бойынша теориялық және тарихи әдебиеттерді және гуманитарлық білімнің жаңа әдіснамалық принциптерін барынша игеруге арналған.

Диссертация жазу барсында А.Б. Кенджакулова іргелі ғылыми ізденістер саласында, көркем сын саласында өзіндік ойы қалыптасқан тұлға екендігін таныта алды, жоба жұмысына белсене қатысып, монографиялар құрастыруда да танылды, қазіргі заманғы өнер мәселелеріне арналған ғылыми конференциялар мен дөңгелек үстелдердің ұйымдастырылуында өзін модератор, ойлы зерттеуші ретінде көрсетті. Бұл көпжақты қызметтің нәтижесі ұжымдық ғылыми монографиялар мен мақалалар жинақтарында, диссертацияның тақырыбын әзірлеудің негізгі кезеңдері, тұжырымдары мен ғылыми перспективалары көрсетілген жетекші ғылыми мерзімді басылымдарда жариялануда айқындалды.

Диссертациялық жұмыс Қазақстан графикасындағы ұлттық фольклордың көркемдік интерпретациясының ерекшелігін терең, кең ауқымда қарастырған, қисынды құрылған және аяқталған зерттеу болып табылады.

Ғылыми айналымға жас шеберлердің туындылары, сондай-ақ Қазақстанның қазіргі мәдениетінің ерекшеліктерін өзіндік бірлікте сипаттауға мүмкіндік беретін бейнелеу өнеріндегі мәдени жадының көрінісімен, комикс көркемдік жүйесімен, фольклоризммен, сәйкестендіру стратегияларын нығайтудағы заманауи графика рөлімен, ұлттың рухани баюымен байланысты бірқатар өнертану тұжырымдамалары енгізілді

Кең материалды жүйелеу және ретке келтіру кіріспеден, үш бөлімнен, алты тараушадан, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен жұмыстың бөлімдеріне сәйкес суреттері бар қосымшалардан тұратын зерттеу құрылымын анықтады.

Бірінші бөлімде «Фольклор көркемөнерді дамытудың пәні ретінде: теориясы мен практикасы» автор отандық фольклордың ерекшелігіне назар аударып, оның типологиясын, фольклористер мен фольклор өкілдерінің фольклорды түсіндіруге бағытталған негізгі ғылыми тұжырымдамаларын ашты. Диссертацияда тек қазақ графикасына ғана емес, әлемдік графикалық өнердің жетістіктеріне де басымдық берілген, бұл қазақ иллюстрациясындағы инновациялар үшін батыс өнерін дамытудың көркемдік стратегиясының әлеуетін ашуға мүмкіндік береді.

«Кеңес кезеңіндегі ұлттық графикада фольклорды бейнелеу мәселелері» атты екінші бөлімде автор ХХ ғасыр шеберлерінің фольклорды түсіндіруінің маңыздылығын дәлелдейді. Олардың көркемдік шешімдері қазіргі заманғы графиктердің бейнеленуі мен формалды шешімдері үшін негіз болды, бұл қазақ өнеріндегі фольклорды игерудегі сабақтастықты көрсетеді. Формальды-стилистикалық талдау барысында одан тарихи мазмұнды алу мүмкіндігі диссертация авторының артықшылықтарының қатарына толықтырады. Автор өз ізденістерін көркем және әлеуметтік құбылыстар арасындағы байланысқа бағыттаған, бұл бағыт қазақ эпосы мен салттық фольклор тақырыптарының графикаға әсерін зерттеуде айқын байқалады.

Диссертацияның ең үлкен жаңалығы заманауи материалға негізделген «Заманауи қазақ графикасында фольклорлық мұраны интерпретациялау» үшінші бөлімде көрінді. Тәуелсіздік кезеңі кітабының өнері терең және жан-жақты зерделенген, дәлелді талдау жүргізіліп, қазіргі заманғы кітап графикасындағы фольклорды интерпретациялау ерекшеліктері анықталған, фольклорлық дереккөздерді иллюстрациялау саласындағы заманауи ізденістерге батыстық тәжірибенің әсері де пәндік түрде толық ашылған.

Сонымен бірге бұл бөлімде станокты графика өкілдерінің тәжірибелері егжей-тегжейлі талданып, онда фольклоризм әдістері мен фольклор поэтикасының тікелей әсері анықталды, зерттелген жұмыстардың семантикалық маңыздылығы және олардың ұлттық дәстүрлерді қабылдаудағы, сақтаудағы және таратудағы рөлі де толық ашылды.

А.Б. Кенджакулованың диссертациясы алғаш рет қазақ графикасында фольклорды интерпретациялау феномені пәнаралық тұрғыдан түсіндірілетін жаңашыл жұмыс болып табылады.

Менің ойымша, диссертациялық зерттеудің әдіснамалық перспективасы кеңестік кезеңдегі отандық бейнелеу өнерінде болып жатқан процестерді және

қазіргі жағдайды түсіну үшін маңызды құнды тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді.

Жұмыста қазақ графикасындағы фольклорлық мотивтерді түсіндірудің негізгі тенденцияларын анықтауға мүмкіндік беретін құрылымдық талдау қолданылды. Мұндай тәсілдің жемістілігі - автордың әр кезең үшін маңызды фольклор мотивтерін Қазақстанның графика шеберлері кең әлеуметтік-мәдени контексте қолданғанын анықтай алуында. Семиотикалық әдістерді қолдану фольклордың тақырыптары мен бейнелеріндегі артықшылықтардың өзгеруін, олардың әлеуметтік-тарихи мағынасын түсіндіруге мүмкіндік берді.

Алғаш рет ғұрыптық фольклордың графикалық интерпретациясы тек өнертану контексінде ғана емес, мәдени жадыны аудару тұрғысынан, Memory studies позициясынан қарастырылды, бұл қазақ өнері тарихын кеңейтумен қатар байыта түспек.

Диссертациялық жұмыс графикадағы фольклорды түсіндірудің әртүрлі аспектілерін мұқият және дәйекті зерттеуге негізделген тұжырымдардың сенімділігімен ерекшеленеді. Зерттеудің сенімділігі талданған материалдың үлкен көлемімен анықталады, диссертацияның тұжырымдары отандық және шетелдік өнер зерттеулерінің нәтижелерімен байланысты. Зерттеу нәтижелері халықаралық және республикалық ғылыми-практикалық конференцияларда апробациядан өтіп, Қазақстанда және шетелде ғылыми жарияланымдарда көрініс тапты.

Бұл жұмыстың негізгі ережелері ауқымды теориялық зерттеулердің проблемаларын қою мен шешуде қолданылатынына сенімдімін. Жұмыстың практикалық құндылығында да нақтылық бар. Мұндағы ережелер өнер тарихы мен теориясы, фольклорлық мәселелер және ұлттық бірегейлікті қалыптастыру тақырыптары бойынша дәріс және мамандандырылған курстардың негізі бола алады. Осыдан-ақ, А.Б. Кенджакулованың отандық графиканы зерттеуге айтарлықтай үлес қосқандығын ауыз толтыра айтуға болады. Ұсынылған материалды бейнелеу өнерін зерттеушілер, оқытушылар, университет студенттері, фольклористер, тарихшылар, мәдениеттанушылар, өнер мұражайларының кураторлары қолдана алады.

Қазақ графикасындағы фольклорды интерпретациялаудың тарихи динамикасы мен жалпы мәдени мәнмәтінін ашып көрсетуі де диссертанттың өз саласына сіңірген қомақты еңбегі деп бағалауымыз керек. Әлемдік иллюстрацияның даму тарихымен ықтимал мүмкіндіктерін анықтау да маңызды және жаңашылдық көзқарас болып табылады. Бұл зерттеу стратегиясы барысында алынған нәтижелер ХХ және ХХІ ғасырлардағы қазақ графикасының тарихы туралы жаңа түсініктерді қалыптастырады.

Ғылыми жетекші ретінде, А.Б. Кенджакулованың диссертациясы дербес, аяқталған, жаңашыл ғылыми зерттеу деп есептеймін, оны қорғауға

ұсынамын және автордың 6D041600 – өнертану мамандығы бойынша PhD докторы дәрежесін алуға лайық екендігіне сенімдімін.

Ғылыми жетекшісі:

Т.К.Жүргенов атындағы
Қазақ ұлттық өнер академиясы
«Бейнелеу өнерінің тарихы мен теориясы»
кафедрасының доценті,
өнертану кандидаты

Д.С. Шарипова

